

Arktista utopiaa

■ MONICA TENNBERG

Laurence C. Smith: *Uusi pohjoinen. Maailma vuonna 2050*. Ursa 2011.

Viime aikoina on ilmestynyt useita arktista aluetta ja sen kehitystä kuvaavia teoksia. Tässä mielessä maailma on muuttunut suuresti. Muistan vielä, kuinka 1990-luvun

lopussa yritin vakuuttaa yhdysvaltalaista kustantajaa arktista koskevan teoksen tärkeydestä. Kustantaja totesi vastaukseksi, että kuka pa nyt arktisesta olisi kiinnostunut.

Smithin teos on osa ajankoh- taista arktiseen kohdistuvaa ja kas- vavaa mielenkiintoa. Smith hah- mottelee teoksessaan maailmaa vuonna 2050. Hän asettaa tavoite- teekseen kuvata ”maltillisesti” tule- vaisuutta. Maltillisuus perustuu il- mastomallien, analyysia ohjaavien periaatteiden ja maailmaa muok- kaavien perusvoimien kuvauk- seen. Hän sanoo ottavansa ilmas- tonmuutosta kuvaavista malleista ja niiden perusteella laadituista tu- levaisuutta koskevista skenaariois- ta vain selkeimmiltä näyttävät kehi- tuskuviot huomioon. Niiden poh- jalta, tiettyjen peruseriaatteiden mukaisesti, Smith hahmottelee tu- levaisuutta. Nämä periaatteet ovat, ettei teknologinen kehitys välttä- mättä tuo mitään ihmeratkaisuja nykyisiin energian- tai ruoantuot- tannon haasteisiin, kolmatta maa- ilmansotaa ei syty eikä muitakaan yllättäviä katastrofeja, kuten tap- pavaa kulkutautia tai avaruuden kappaleiden törmäyksiä maapal- loon, tapahdu. Neljä voimaa, jotka muokkaavat maailmaa, ovat väes- tönkasvu ja -liikkeet, luonnonva- rojen käyttö, globalisaatio ja ilmas- tonmuutos.

Suuri osa kirjasta esittelee väes- tönkasvuun, luonnonvarojen käyt- töön, globalisaatioon ja ilmastom- muutokseen liittyviä maailman- laajuisia haasteita. Smithin mu- kaan maailman kaupunkiväestön ja vaurauden maantieteelliset pai- nopisteet muuttuvat. Tuloksena on, että ”ihmiset ryntäävät kaupunki- hin”, taloudellinen vauraus ”siirtyy lännestä itään” ja Afrikka, aina-

kin Saharan eteläpuoleinen osa, on vuonna 2050 ”rappeutunut, ahdas ja vaarallinen paikka”.

Energiapolitiikan osalta Smith ei odota kovinkaan suuria muu- toksia, vaan ennakoi ”hiilivoima- buumia”, paluuta hiilen käyttöön. Hänen mukaansa hiilidioksidin talteenotto ja varastointi on ”ainoa toivonpilkahdus”, joka voisi rajoit- ta hiilivoiman myötä räjähdys- mäisesti kasvavia päästöjä. Smith nostaa huolenaiheeksi veden tar- peen. Pula vedestä on tulosta väes- tönkasvusta, luonnonvarojen ky- synnästä, globalisaatiosta ja ilmas- tonmuutoksesta. Vesivarojen lii- kakäyttö ja saastuminen, lumen ja jään sulaminen sekä pienentyneet varastot, tulvat ja kuivuudet vai- kuttavat veden tarpeeseen ja voi- vat johtaa jopa ”vesisotiin”.

Arktisen alueen maat, joista Smith käyttää nimitystä NORC- maat, ovat hänen arvionsa mu- kaan, Venäjää lukuun ottamatta, ”planeettamme tasapainoisimpia, kauppamyönteisimpiä ja nopeim- min globalisoituvia pelureita”. Li- säksi niiden kaupungit ovat ”maail- man onnellisimpien asuinpaik- kojen joukossa”. Smith toteaa, et- tei Pohjoismaissa tai suurimmassa osassa arktista aluetta elinympä- ristöjen katoaminen ja saasteet ole yhtä suuri ongelma kuin muual- la. Se ei kuitenkaan merkitse si- tä, ettei pohjoisen ekologia ”olisi vaarassa ja muutoksen kourissa”. Kiinnostus alueen luonnonvaroi- hin on suuri ja kasvaa tulevaisuu- dessa. Smith ei kuitenkaan näe suurta vaaraa siitä, että pohjoisna- van ja läheisten merialueiden omis- tuksesta syntyisi konflikti. Sen es- teenä ovat 1990-luvun alusta läh- tien kehittynyt laaja ja monipuoli- nen kansainvälinen arktisen alueen

yhteistyö ja kansainvälisen merioi- keussopimuksen tarjoamat keinot rajariitojen ratkaisuun.

Smith arvioi, että tulevaisuu- dessa liikenne ja infrastruktuurin kehitys keskittyy vesistöjen lähei- syyteen, koska roudasta sulavan, hataran maaperän päälle ei kan- nata rakentaa mitään. Seuraukse- na on, että syrjäiset alueet ja sisä- maan kaupungit autioituvat. Suo- malaisista Smith toteaa, että meitä tulee ”juuri Petsamon menettämi- nen harmittamaan tulevaisuudessa yhä enemmän” johtuen meriliiken- teen kehityksestä arktisella alueel- la. Alkuperäiskansoja koskevas- ta politiikasta Smithillä on varsin jyrkkä käsitys: ”Karkeasti ilmaisten Pohjoismaiden ja Venäjän politiik- ka kannustaa alkuperäiskansoja ja näiden historiallisia tapoja jähmet- tymään eläväksi kansanperinteek- si.” Se merkitsee Smithin mukaan sitä, ettei heille anneta valtaa päät- tää maasta, sen hallinnasta eikä ke- hityksen suunnasta.

Uusi pohjoinen rakentuu neljän maailmaa muokkaavan voiman tu- loksena. Yksi aluetta muokkaavista voimista, ilmastomuutos vaiku- tuksineen, muuttaa käsitystä siitä, millaisesta alueesta on oikein ky- se. Arktisen alueen tulevaisuuden Smith hahmottaa ekologisen ka- tastrofin ja kasvavien kaupallisten mahdollisuuksien näkökulmasta.

Tästä perspektiivistä kaikkein tärkein takaisinkytkentä on glo- balisaatioon, joka korostaa alueen strategista ja taloudellista merki- tystä. Pohjoisen tulevaisuus raken- tuu muutoksista, jotka muotoutu- vat maantieteellisen, historiallisen, poliittisen ja väestöllisen kehityk- sen luomien suuntaviivojen mukai- siksi. ”Kehityksen” laajeneminen arktiselle alueelle on Smithin nä-

kemyksen mukaan yksi uusi vaihe ihmisen historiassa, uuden asuinalueen valloitus, joka tapahtunee varsin todennäköisesti hyvän järjestyksen vallitessa. Kehityskuvio ei välttämättä kuitenkaan edistä paikallisten ihmisten hyvinvointia tai elinkeinoja, Smith arvioi-kin suurimman osan luonnonvaaroista saatavista voitoista valuvan pois alueelta.

Smithin teos on monipuolinen, tieteellistä tietoa ja henkilökohtaisia kokemuksia yhdistävä ”matkakertomus” arktisesta sekä kuvaus sen tulevaisuudesta. Se edustaa hyvin yleistä käsitystä arktisen alueen tulevaisuutta muokkaavista tekijöistä ja haasteista, joita ne asettavat alueen valtioille, elinkeinoille ja paikallisyhteisöille. Siinä mielessä teos on varsin maltillinen myös lopputulokseltaan. Se on hyvä johdanto arktisesta alueesta ja sen kehityksestä. Kirjoittaja asettaa ansiokkaasti arktisen alueen ja sen kehityksen globaaliin kontekstiin sekä huomioi ilmastonmuutoksen ohella muitakin alueen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä.

Aihepiiriä tuntevat kuitenkin kysyvät: mikä on se ”uusi pohjoinen”, josta Smith kirjoittaa? Smithin suurella sudilla maalama kuva pohjoisesta tuottaa joukon yleistyksiä arktisesta alueesta ja sen kehityksestä. Vaarana on, että arktinen moninaisuus pakotetaan yhteen muottiin ja analyysin tulokseksi on joukko yleistyksiä alueen historiasta, poliittisesta kehityksestä ja taloudesta, vaikka kirjoittaja valottaisikin alueen valtioiden, ihmisten ja talouksien välisiä eroja.

Suosittelen oheislukemistoksi uutta teosta *Megatrends* (Nordic Council of Ministers. Tema-Nord 2011:527. [\[dregio.se/en/Publications/Publications-2011/Megatrends/\]\(http://dregio.se/en/Publications/Publications-2011/Megatrends/\)\), joka tuo karttojen ja tilastotiedon avulla arktisen alueen erityispiirteet sekä kehityskuviot monipuolisesti esille. Poliitiikan tutkijalle on ongelmallista, että Smithin pohjoisen maailman kehitys näkyy varsin valtiokeskeisenä, kansainvälisistä yhteistyökuvioista erillisenä ja enemmänkin kansainvälisen toiminnan kohteena kuin toimijana, osallistujana ja vaikuttajana maailmanpolitiikassa. Tämä olisikin jotain uutta pohjoisesta.](http://www.nor-</p></div><div data-bbox=)

Kirjoittaja on Lapin yliopiston Arktisen keskuksen tutkimusprofessori.